

Վերապատրաստող կազմակերպություն

ՀՀ ԿԳՄՍ <<Մարտունու Տ. Աբրահամյանի անվան ավագ
ենթակա ուսուցիչների վերապատրաստում

ԱՎԱՐՏԱԿԱՆ ՀԵՏԱԶՈՏԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԹԵՄԱ՝ *Սովորողների ուսուցման ընթացքում
նկատված գրավոր խոսքի կրթական կարիքների զարգացումը՝
տեքստային աշխատանքների միջոցով:*

ԱՆՑԿԱՑՄԱՆ ՎԱՅՐԸ՝ *Վարդենիս*

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՂԵԿԱՎԱՐ՝ *Բեյբության Հասմիկ*

ՈՒՍՈՒՑԻՉ՝ *Ներսեսյան Ստելլա*

ԴՊՐՈՑ՝ *<<Ազատի հիմնական դպրոց>>*

Վարդենիս 2022

Բովանդակություն

1. Ներածություն.....	3
2. Գրական ակնարկ.....	6
3. Փորձարարական հետազոտություն.....	10
3.1. Խմբի նկարագիր.....	10
3.2. Փորձարարական դասեր.....	10
3.2.1. Փորձարարական դաս-1.....	10
3.2.2. Փորձարարական դաս-2.....	11
4. Վերլուծություն.....	12
5. Գրականության ցանկ.....	14
6. Հավելված.....	15
1. Դասապլան-1.....	15
2. Դասապլան-2.....	21

1. Ներածություն

Երեխաների կրթության և դաստիարակության հիմնական բաղադրիչներից մեկը համահունչ խոսքի զարգացումն է: Գիտնականների մեծ մասը (լեզվաբաններ, փիլիսոփաներ, հոգեբաններ, սոցիոլոգներ, ուսուցիչներ) մտահոգված են խոսքի մշակույթի ընդհանուր մակարդակի նվազմամբ: Ուստի անհրաժեշտ է համակարգված աշխատանք տանել լեզվական կոմպետենտության ձևավորման ուղղությամբ:

Այս առումով ժամանակակից դպրոցի խնդիրն է հասնել երեխաների կրթական գործունեության կազմակերպման ամենաարդյունավետ սոցիալական ձևին:

Յուրաքանչյուր երեխային բնորոշ ստեղծագործականության արթնացնելը, ստեղծագործական առաջին քայլերն անելուն օգնելը հեշտ գործ չէ: Դպրոցում տարրական կրթության շրջանը մեծ հնարավորություններ է պարունակում կրտսեր դպրոցականների ստեղծագործական կարողությունների զարգացման համար: Հետևաբար, դպրոցի խնդիրն է ստեղծել այնպիսի միջավայր, որում հնարավոր կլինի երեխայի մոտ այդ որակների առավելագույն զարգացումը:

Թեմայի ուսումնասիրության արդիականությունը պայմանավորված է նրանով, որ այսօր հասարակությանը անհրաժեշտ է համակողմանի գրագետ մարդ, ով վարժ տիրապետում է ռուսերենին, կարող է ճիշտ և հստակ արտահայտել իր մտքերը գրավոր:

Ներկայումս մեթոդիստների և պրակտիկ ուսուցիչների հետաքրքրությունը տարրական դպրոցի երեխայի գրավոր խոսքի զարգացման խնդրի նկատմամբ աճել է որպես գործոն, առանց որի ապագայում չի կարող կազմակերպվել ինտելեկտի և հուզական ոլորտի զարգացումը:

Համահունչ գրավոր խոսքի զարգացման խնդիրը մեթոդաբանական գիտության ուշադրության կենտրոնում է: Ներկա ժամանակաշրջանի համար արդիական է լեզվի զարգացումը՝ ուղղված աշակերտների գրավոր խոսքի զարգացմանը:

Միջնակարգ դպրոցում օտար լեզվի ուսուցման նպատակներից է օտարալեզու հաղորդակցական իրավասության հետագա ձևավորումն իր բաղադրիչների (լեզու, խոսք, փոխհաստուցում, սոցիոմշակութային, կրթական և ճանաչողական)

ամբողջության մեջ: Գրավոր խոսքը, խոսքի գործունեության արդյունավետ տեսակներից է:

Նշենք, որ արդեն իսկ ձևավորվել է բավարար գիտական հիմք՝ միջնակարգ դպրոցի աշակերտների գրավոր հմտությունների զարգացումը համար:

Նպատակն է մշակել գիտականորեն հիմնավորված և փորձականորեն փորձարկված մեթոդաբանություն միջնակարգ դպրոցի աշակերտների գրավոր հմտությունների զարգացման համար:

Համահունչ գրավոր խոսքի զարգացման համար դասաժամերի համակարգի պլանավորման հարցը չի դարձել խորը գիտական հետազոտությունների առարկա և շարունակում է մնալ տարրական դպրոցի բարդ խնդիրներից մեկը: Դա ոչ միայն դժվար է, այլև անբավարար ուսումնասիրված:

Ուսումնասիրելով ծրագրի բաժինների բովանդակությունը և ուսուցչի համար «Ռուսաց լեզու» դասագրքի մեթոդական առաջարկությունները (2-^{րդ}, 3-^{րդ} դասարան - հեղինակներ Ռ.Ն. Բունենա, Է.Վ. Բունենա, Օ. «Դպրոց - 2100» կրթական համակարգի, պարզ է, որ հատուկ դասեր են տրվում աշակերտների գրավոր լեզվի զարգացման համար: Բայց այստեղ կան մի շարք խնդիրներ.

- 1) Ժամերի անբավարար քանակ:
- 2) չկա նվազագույն տեսական տեղեկատվություն
- 4) տեքստի թեման միշտ չէ, որ հետաքրքիր է երեխաների համար:

Այս նպատակին հասնելու համար անհրաժեշտ է լուծել հետևյալ խնդիրները.

1. Խնդրի վերաբերյալ գիտական և մեթոդական գրականության ուսումնասիրություն:
2. Ծրագրի, դասագրքերի, սովորողների խոսքի զարգացման առաջադրանքների տեսակների վերլուծություն.
3. Անհատականության զարգացման մեջ ռուսաց լեզվի խոսքի զարգացման մեջ դասերի համակարգի դերի նույնականացում:

4. Տարրական դասարանների աշակերտների համահունչ գրավոր խոսքի ուսուցման փորձի համակարգում և ընդհանրացում.
5. 2-4-րդ դասարաններում խոսքի զարգացման դասերի ծրագրի մշակում.

Հասարակությանը այսօր անհրաժեշտ է համակողմանի գրագետ, իր մտքերը գրավոր ճիշտ արտահայտող, ռուսերենին ազատ տիրապետող, մտքերը հստակ արտահայտող մարդ: Իսկ ուսուցչի խնդիրն է սովորեցնել, հնարավորություն տալ ճիշտ գրելու ճիշտ հմտություններ ձեռք բերել:

Ինչպես ցույց է տալիս փորձը, այս խնդիրները լուծելու մեծ հնարավորություններ են տալիս սովորողների գրավոր լեզվի զարգացման համակարգված դասերը:

Աշխատանքի նորությունը կայանում է նրանում, որ այս աշխատությունը կոնկրետացնում և համակարգում է տարրական դասարանների աշակերտներին համահունչ գրավոր խոսքի դասավանդման կուտակված փորձը:

Աշխատանքի գործնական նշանակությունը կայանում է նրանում, որ այս նյութերը պատրաստ են ռուսաց լեզվի դասերին կիրառման համար՝ ուսումնական գործընթացն ուժեղացնելու նպատակով: Այս աշխատանքի կիրառական մասը կարող է օգտագործվել ուսուցչի գործունեության մեջ:

2. Գրական ակնարկ

Գրավոր խոսքում մեծ նշանակություն ունի բառերի դասավորությունը, իսկառ հաջորդականությունը: Նախադասությունը, լինելով գրավոր խոսքի հիմնական միավոր, արտահայտում է տրամաբանական և իմաստային կապեր շարահյուսության միջոցով, հետևաբար գրավոր խոսքին բնորոշ են բարդ շարահյուսական կառուցվածքները, մասնակցային և դերբայական դարձվածքները, ընդհանուր սահմանումները և այլն: Նախադասությունները պարբերությունների մեջ համադրելիս դրանցից յուրաքանչյուրը խստորեն կապված է նախորդ և հաջորդ համատեքստի հետ:[1] Գրավոր խոսքը, որպես հատուկ նշանային գործունեություն, առաջին անգամ հատուկ ուսումնասիրության առարկա դարձավ հոգեբան Լ.Ս. Վիգոտսկիի կողմից: Գրավոր խոսքի ինքնատիպությունը և նրա բացահայտումը ստիպեց ուսումնասիրել դրա ձևավորումը ոչ թե «որպես ձեռքի և մատների սովորություն, այլ որպես խոսքի իսկապես նոր և բարդ տեսակ: Գրավոր խոսքի ձևավորման ուսումնասիրության այս մոտեցումը՝ գրելու շարժիչ հմտությունների ձևավորումից, մինչև գրավոր խոսքի ձևավորում՝ որպես հաղորդակցման միջոց, որի զարգացումը զգալիորեն փոխում է մարդու հոգեկան գործընթացների կառուցվածքը, որոշիչ է դարձել այս խնդրի ուսումնասիրության մեջ: Նկատի ունենալով գրավոր խոսքի առանձնահատկությունները՝ Լ.Ս. Վիգոտսկին ձևակերպեց մի շարք դրույթներ դրա ձևավորման կազմակերպման և կառուցման վերաբերյալ: Հայտնի է, որ դպրոցական կրթության սկզբում աշակերտները գրավոր խոսքի կարիք գրեթե չեն ունենում: Երեխան, ով «սկսում է գրել, ոչ միայն չի զգում խոսքի այս ֆունկցիայի կարիքը, այլև դեռևս չափազանց աղոտ պատկերացում ունի, թե ինչու է իրեն ընդհանրապես անհրաժեշտ այդ գործառույթը»: Ուստի գրավոր խոսքի ձևավորման ժամանակ անհրաժեշտ է, ըստ Լ.Ս. Վիգոտսկին, սովորողների մեջ ստեղծել խոսքի այս ձևի հատուկ դրդապատճառներ և դնել նույն կոնկրետ առաջադրանքները, կենսական առաջադրանքի մեջ ...»:[4] Գրավոր լեզվի հաջող զարգացման նախապայման է ժեստերի, խաղի, նկարչության զարգացումը: Սա նշանակում է, որ երեխայի մուտքը գրավոր խոսքի մեջ պետք է կազմակերպվի որպես իրեր նկարելուց անցում դեպի

նկարչական խոսք: Կարևոր է երեխային բերել այն բացահայտմանը, որ «կարող ես նկարել ոչ միայն իրեր, այլև խոսք»: Գաղափարներ Լ.Ս. Վիգոտսկին լուրջ տեսական հիմք դարձավ երեխաների մոտ գրավոր լեզվի ձևավորման գործընթացի հետագա հետազոտության համար: [2] Պ.Պ. Բլոնսկին, համատեղելով երեխայի մեջ գրավոր լեզու ձևավորելու և գրող կրթելու խնդիրը, կարծում էր, որ տարրական դասարանների աշակերտների համար գրական ստեղծագործության ամենահարմար և ընդունելի տեսակը պատմությունն է, եսակենտրոն բովանդակության կարճ գործեր հորինելը, այլ ոչ թե նկարագրությունը, որն ավելի բարդ գործունեության տեսակ է: Հարցը, թե ինչպես երեխաներին հասցնել գրավոր խոսքին տիրապետելու անհրաժեշտության ըմբռնմանը, Մ.Ռ. Լվովը առաջարկում է լուծել՝ շարադրությունների և ներկայացումների միջև որոշակի հավասարակշռություն հաստատելով: շնորհանդեսն օգնում է սովորողներին սովորել խոսքի օրինաչափությունները, իսկ ստեղծման գործընթացում այդ օրինաչափությունները կիրառվում են: [1] Ըստ Մ.Ռ. Լվովի, գրավոր խոսքի յուրացման հիմնական պայմանը մոտիվացիայի ստեղծումն է, այնուամենայնիվ, գրավոր խոսքի զարգացման համար նրա առաջարկած կրթական առաջադրանքներում վերարտադրվում է նրա գործառույթներից միայն մեկը՝ հեռակա հաղորդակցությունը: Նամակների միջոցով հաղորդակցությունը, անկասկած, զարգացնում է գրավոր խոսքը, սակայն դրա նպատակը չի սահմանափակվում հաղորդակցական գործառույթով: [2] Ռ.Լ. Կրամերի կարծիքով՝ գրավոր խոսքի լիարժեք զարգացման հիմնական գործոնը բանավոր ստեղծագործականությունն է, այսինքն՝ մի իրավիճակ, երբ երեխան իրեն զգում է իսկական ստեղծագործող, տեքստերի հեղինակ: Դրա համար անհրաժեշտ է հարգել երեխայի անհատականությունը, աջակցել նրա նախաձեռնություններին ու ջանքերը, պայմաններ ստեղծել խոսքի ազատության համար: Նա կարծում էր, որ գրավոր խոսքի բարձր արդյունավետ ուսուցման համար ուսուցչի համար կարևոր է կատարել հետևյալ պահանջները.

1. Օգտագործեք սովորողի փորձը: Յուրաքանչյուր երեխա ունի որոշակի բառապաշար և փորձ, որը որոշում է այս բառերի իմաստն ու

- նշանակությունը: Ուսուցիչը պետք է օգնի երեխաներին ավելի լավ կազմակերպել իրենց զգայական և ինտելեկտուալ փորձը և համապատասխան կապ հաստատել նրանց փորձի և խոսքի միջև:
2. Խրախուսեք երեխաներին գրել այնպիսի բաների մասին, որոնք համապատասխանում են իրենց կարիքներին և հետաքրքրություններին: Այդ նպատակով առաջին հերթին անհրաժեշտ է ապահովել երեխայի համար հեքիաթների շարադրելու համար թեմաների ընտրություն:
  3. Երեխաների մոտ զարգացնել գրականության նկատմամբ զգայունությունը՝ կարդալով գեղարվեստական գրականության լավագույն օրինակները, սովորեցնել գրելու գաղափարը, լեզուն և ոճը ընթերցված ստեղծագործությունների հետ համեմատելու կարողություն: Դպրոցականները պետք է սովորեն ներկայացնելու արվեստը իրական խոսքի արվեստագետներից:
  4. Անձամբ ղեկավարել գրավոր տեքստեր կազմելու գործընթացը: Կազմման ժամանակ ուսուցիչը չպետք է զբաղվի տետրեր կամ այլ բաներ ստուգելով, նա պետք է մոտենա յուրաքանչյուր աշակերտի ու օգնի, առաջարկի, ուղղի, հաստատի:
  5. Ստեղծագործեք երեխաների հետ: Ուսուցիչը, ով ստեղծագործում է իր աշակերտների հետ միաժամանակ, ոչ միայն ցույց է տալիս նրանց ստեղծագործելու օրինակ, այլ նաև խթանում է նրանց աշխատանքը, ոգեշնչում նրանց:
  6. Համոզվեք, որ երեխաների շարադրությունները գործնական ուղղվածություն ունենան:[3]

Առանձնահատուկ հաճույքով փոքր տարիքի աշակերտները հեքիաթներ ու ֆանտազիաներ են հորինում: Իվանենկո Ս.Ֆ. Այս թեմայի վերաբերյալ իր հոդվածում նա գրել է. «Այս տարիքի երեխաների մոտ միտք առաջացնող հիմնական մտավոր կառուցվածքը երևակայությունն է, ֆանտազիան: Ֆանտազիայի միջոցով նրանք յուրացնում են աշխարհը, որտեղ ապրում են, ուսումնասիրում և բացատրում

այն: Երեխաներն ունեն աշխարհը տեսնելու և բացատրելու դիցաբանական ձև: Ուստի կրտսեր դպրոցական տարիքը զգայուն է ստեղծագործ երևակայության զարգացման համար»: Գոյություն ունի մեկ սկզբնական իրավիճակ, երբ առավելապես հնարավոր է գրավոր խոսք սովորեցնել կրտսեր դպրոցականներին իրենց երկու գործառույթների միասնության մեջ՝ ընդհանրացում և հաղորդակցություն, և այս առումով ապահովել այդ գործառույթներին ծառայող գործողությունների ձևավորումը: Նման իրավիճակ է ուսանողների կողմից սեփական տեքստերի շարադրումը հատուկ երևակայության աշխատանքի հիման վրա:[4] Երեխաներին գրավոր խոսքի մշակույթին ծանոթացնելու օրիգինալ և արդյունավետ մեթոդը հորինել է Մ.Մոնտեսսորին: Նա շատ ուշադիր պատրաստեց երեխաներին հասկանալու, որ նամակների միջոցով կարելի է գրավել սեփական միտքը և այն փոխանցել մեկ այլ մարդու. ստեղծեց խաղային իրավիճակներ, որոնցում հաղորդակցությունն իրականացվում էր քարտերի վրա գրված կարճ տեքստերի օգնությամբ: Դրանց բովանդակությունը ամենատարբերն էր և համապատասխանում էր երեխաների տարիքին: Ուստի գրավոր խոսքը նրանց կողմից սուբյեկտիվորեն դիտարկվել և գնահատվել է որպես հաղորդակցման միջոց: Պարզ նոտաների կազմությունը գրավոր խոսքը որպես խոսքի նոր ձև և զրուցակցի տարածական հեռավորության պայմաններում հաղորդակցվելու նոր հնարավորություն հաստատելու առաջին փորձն էր: Երեխաները մեծ հաճույքով սկսեցին օգտագործել հաղորդակցության նոր միջոց: Նա նշելով երեխաների գրելու չափազանց բարձր ակտիվությունը, եզրակացրեց, որ վեց կամ յոթ տարեկանը գրավոր խոսքի զարգացման ամենազգայուն շրջանն է, այսինքն՝ «պայթուցիկ գրելու» տարիքը:[6] Ծանոթանալով ականավոր ուսուցիչների և պրակտիկ գործիչների աշխատանքներին (Լ.Ս. Վիգոտսկի, Պ.Պ. Բլոնսկի, Շ.Ա. Ամոնաշվիլի, Ռ.Լ. Կրեյմեր, Մ. Մոնտեսսորի) կարող ենք եզրակացնել, որ կրտսեր դպրոցականների գրավոր խոսքը լավագույնս ձևավորվում և զարգանում է բանավոր ստեղծագործության պայմաններում, ավելի ճիշտ՝ հեքիաթների գրելիս, երբ երեխան իրեն իսկական ստեղծագործող, տեքստերի հեղինակ է զգում, իսկ ավելի վատ՝ նկարագրման գործընթացում կամ ներկայացնելով տվյալ բովանդակությունը:[5]

3. Փորձարարական հետազոտություն

3.1. Խմբի նկարագիրը

Ես իմ հետազոտական աշխատանքը անցկացրել եմ Գեղարքունիքի մարզի Վարդենիսի՝ Ազատ գյուղի հիմնական դպրոցում՝ 4-րդ դասարանում, քանի որ տվյալ դասարանում կա 1 աշակերտ, որը ունի դժվարություններ կապված գրավոր խոսքի արտահայտման հետ: Այդ իսկ պատճառով ես որոշեցի տվյալ աշակերտի նկատմամբ անհատական ուսուցում կիրառել, ինչը նրա մոտ կնպաստի՝ գրավոր խոսքի հմտության զարգացմանը:

Տվյալ դասարանում սովորում են 3 աշակերտ՝ 2 աղջիկ և 1 տղա, որոնք ունեն տարբեր առաջադիություններ և հմտություններ: Ռուսաց լեզուն անցնում են շաբաթական 3 ժամ, որը կարծում եմ բավարար չէ օտար լեզվի յուրացման համար:

Դասարանի աշակերտներից մեկը ունի խնդիր, գրավոր խոսքի արտահայտման հետ կապված: Որը արտահայտվում է սովորելու մոտիվացիայի բացակայությամբ և դասապրոցեսին ներգրավվելու դժվարությամբ, ինչն էլ պատճառ հանդսացավ, որ ես հետազոտական աշխատանքս իրականացնեմ տվյալ թեմայով:

Փորձարարական դասեր

3.2. Փորձարարական դաս-1

Այսօրվա դասը վերաբերում էր՝ շարադրություն գրելու ուսուցմանը (տե՛ս դասապլան-1 էջ՝ 15): Դասաժամը սկսվեց տնային աշխատանքի ստուգումով. բոլորը ներկայացրին իրենց տնային աշխատանքները՝ որոշակի սխալներով: Քննարկվեց տնային աշխատանքի սխալները, տրվեց բանավոր հետադարձ կապ:

Հարցադրումներով սկսվեց դասը: Ամփոփեցինք անցած թեման, որպեսզի ստուգենք աշակերտների նախորդ ձեռք բերած գիտելիքները: Աշակերտները պատասխանեցին առաջադրված հարցադրումներին իմ ուղղորդող հարցերի

օգնությամբ: Հնչեցվեցին հանելուկներ, տվյալ դասի թեմայի հետ կապված: Խաղային քարտերի օգնությամբ աշակերտները ներգրավվեցին դասապրոցեսին:

Դասը քննարկելուց և ամփոփելուց հետո աշակերտները գրեցին շարադրություն, օգտագործելով նոր սովորած բառերը (տե՛ս դասապլան-1 էջ 15): Աշխատանքը աշակերտներին ծանոթ էր, քանի որ մինչ այդ դասարանում աշակերտները կատարել էին նման աշխատանքներ: Աշխատանքը կատարվեց դասարանի բոլոր աշակերտների հետ, ուշադրության կենտրոնում պահելով այն աշակերտին, որը ուներ գրավոր խոսի արտահայտման և դասապրոցեսին ներգրավվելու խնդիր:

Աշխատանքների իրականացման ժամանակ բոլոր աշակերտներին տրվեցին ուղղորդումներ հարցեր:

Դասն ավարտվեց տնային աշխատանքի հանձնարարումով. հանձնարարվեց 2 վարժություն: Այս դասին կատարված աշխատանքի արդյունքները կներկայացնեմ «դասապլան-2-ում»:

3.3.Փորձարարական դաս-2

Այսօրվա դասի թեման էր՝ տեքստ-պատմվածքի ստեղծագործական շարունակություն (տե՛ս դասապլան-2 էջ՝ 21): Նոր դասը սկսվեց տնային աշխատանքի ստուգումով, ինչին հաջորդեց նախորդ դասաժամին գրված՝ շարադրության քննարկումը:

Դասի ընթացքում բացատրվեց բոլոր սխալները, տրվեց լրացուցիչ բացատրություն: Աշակերտները շարադրությունը գրել էին բավականին լավ, խնդիր ունեցող աշակերտը նույնպես:

Այնուհետև, իմ կողմից տրված հարցադրումների միջոցով անցանք նոր հանձնարարությանը: Աշակերտներին բաժանվեցին քարտեր, որոնց միջոցով կազմվեցին թեմայի վերաբերյալ նախադասություններ: Միասին սովորեցինք կազմել տեքստի պլան, ըստ որի կատարեցինք անավարտ տեքստ-պատմվածքի

ստեղծագործական շարունակություն (տես դասապլան-2, էջ՝ 21): Յուրաքանչյուր աշակերտ տեքստը ավարտեց իր պատկերացմամբ: Այնուհետև, յուրաքանչյուրը մեծ որևորությամբ կարդաց իր տարբերակը և քննարկվեց այն:

Դասժամի ավարտին հանձնարարվեց նոր տնային առաջադրանք:

4. Վերլուծություն

Աշակերտների ներգրավվածությունը ապահովելու համար՝ անցկացվեց 2 դասեր, որի ժամանակ դասապրոցեսին մասնակցեցին դասարանի 3 աշակերտները: Դասապրոցեսը անցավ շատ հետաքրքիր, աշակերտները շատ ոգևորված էին: Նրանք ցանկացան որպեսզի նման դասեր հաճախակի կատարվեն: Կարծում եմ, որ նման աշխատանքները շատ արդյունավետ են՝ երեխաներին դասապրոցեսին ներգրավվելու, ստեղծագործական մտքի զարգացնելու, հավելյալ գիտելիքների տալու և ինքնադրսևորվելու համար: Ինչպես նաև նրանց հնարավորություն տրվեց ձեռք բերել ինքնուրույն աշխատելու հմտություն:

Կարծում եմ, որ օգտակար աշխատանք է արվել, արժեքավոր նյութ է հավաքվել այս խնդրի վերաբերյալ: Կատարված աշխատանքի առանցքը ռուսաց լեզվի դասաժամերին խոսքի զարգացման ուղղությամբ աշխատանքն է: Ներկայացված են ռուսաց լեզվի դասերին խոսքի զարգացման հետ կապված աշխատանքների հետաքրքիր տեսակներ, որոնք կարող են առաջարկվել օգտագործման համար:

Այս աշխատանքի արժեքը ես տեսնում եմ նրանում, որ ուսուցիչների համար պլանավորման և մեթոդական առաջարկություններ են կազմվել խոսքի զարգացման դասերի համար:

Որպեսզի երեխաները հաջողությամբ տիրապետեն հիմնական խոսքի հմտություններին և կարողություններին, անհրաժեշտ է ուսուցչի հսկայական աշխատանք: Երեխան ճշգրիտ և արտահայտիչ է արտահայտում իր մտքերը միայն այն

Ժամանակ, երբ նա կարիք ունի կիսվելու, երբ դասը տեղի է ունենում բարձր հուզական մակարդակում՝ ազդելով փոքր մարդու մտքերի և զգացմունքների վրա:

Լեզուն իր բարդությամբ, հարստությամբ, ճկունությամբ, անկասկած, ամենամեծն է մարդկության կողմից ստեղծված ամենից, այն նրա իմաստության գործիքն է: Բայց չպետք է մոռանալ, որ լեզվի կյանքը արտաքին ու ներքին խոսքն է, բանավոր ու գրավոր, կենցաղային ու գեղարվեստական: Մի անգամ մեծ Սոկրատեսն ասաց իր աշակերտին. «Խոսիր, որ քեզ տեսնեմ»:

Եզրափակելով, ես կցանկանայի նշել, որ անձնական փորձի հիման վրա ուսուցման տարբեր մեթոդների, տեխնիկայի, ձևերի և միջոցների օգտագործումը ակտիվացնում է երեխաների գործունեությունը, մեծացնում հետաքրքրությունը ռուսաց լեզվի նկատմամբ: Շարադրության և ներկայացման վրա աշխատելու վերը նշված մեթոդների կիրառումը, նպաստում է բառապաշարի բառերի արագ և ամուր յուրացմանը, ինչի արդյունքում ձևավորվում է անձշտելի ձայնավորներով բառեր, գրագետ գրելու հմտություն, որը աշակերտները հանդիպում են ինչպես բանավոր, այնպես էլ գրավոր խոսքում:

5. Գրականության ցանկ

1. Դյուի Ջ., Դպրոցը և հասարակությունը, «Դպիր» մանկավարժական հանդես, Երևան, 2008, 88 էջ:
2. Հարությունյան Հ., Գեղարվեստական խոսք, Ե., 1986, էջ 288:
3. Ղույումչյան Գ. Ե., Մանկավարժություն, գիրք II, Ե., 2017, էջ 232:
4. Ա. Ռ. Չարչյան, Գրավորի և ընթերցանության խանգարումներ առաջացնող մի քանի պատճառ – Պրոֆեսոր Ա. Տեր-Գրիգորյանի ծննդյան 80-ամյակին նվիրված գիտաժողովի նյութեր, Եր., 2009, էջ108–116:
5. Корнев А. Н. Нарушения чтения и письма у детей.–СПб.: Речь, 2003 – 336с
6. Лалаева Р. И., Нарушение речи и пути их коррекции у младших школьников. С–Пб.: Союз, 1998. – 222 с

6. Հավելված

Դասապլան-1

Ուսուցիչ՝ Ներսեսյան Ստելլա

Առարկա՝	Ռուսերեն	Ամսաթիվ	15.04.2022	Կիսամյակ	II	Դասարան	IV
Խմբի բացվածք՝	Աղջիկ 2	Տղա 1					
Թեմա՝	Обучение написанию сочинения «Шедрая осень»						
Օգտագործվող նյութեր՝	<i>Գրատախտակ, կավիճ, դասագիրք, տետրեր, բառարան, նկարներ, քարտեր</i>						
Դասի նպատակը՝	<ol style="list-style-type: none"> 1. Սովորողների բառապաշարի հարստացում 2. Փոխաբերական խոսքի զարգացում, դիտողականություն 3. Ուղղագրական զգոնության զարգացում 						
	Ուսուցանման արդյունքներ, որոնք կփաստեն, որ ուսուցումը տեղի ունեցավ						
Վերջնարդյունքները	<p>Աշակերտները կկարողանան.</p> <p>Ճիշտ շարադրել գրավոր խոսքը</p> <p>Խաղերի միջոցով ներգրավվել դասապրոցեսին</p> <p>Թարգմանել բառերը հայերենից ռուսերեն և ռուսերենից հայերեն</p> <p>Սովորել բանջարեղենների անունները</p> <p>Բառերը կարդալ ճիշտ արտասանությամբ</p>						
Գործողություններ (Ժամ/տևողություն)	Ուսումնական գործունեություն	Ուսումնական գործունեություն		Հարցադրումներ		Կիրառվող մեթոդ (ներ)	
	<i>Աշակերտներ</i>	<i>Ուսուցիչ</i>					

5րոպե-սկիզբ	<p>Բացել դասագրքերը, պատրաստվել նոր դասին:</p> <p>Ներկայացնել տնային աշխատանքները</p>	<p>Ողջունել դասարանին, ն/բ:</p> <p>Ստուգել տնային աշխատանքները, բացատրել անհասկանալի մասերը</p>		
10րոպե-ընթացք	<p><i>Պատասխանել հանելու կներին, բնութագրել բանջարեղենների անուները առանց անուները տալու, իսպ քարտերով</i></p>	<p>Տալ հարցադրումներ, աշակերտներին ներգրավել դասապրոցեսին</p> <p>Տալ ուղորդող հարցադրումներ</p>	<p><i>1. Ինչպիսի՞ քանջարեղեններ կան</i></p> <p><i>2. Ի՞նչ բանջարեղեններ են աճում այգում</i></p>	<p><i>Հարցադրումների մեթոդ</i></p>
15րոպե	<p><i>Ընտրել շարադրության թեման , աշակերտներից մեկը ընտրված վերնագիրը պետք է գրի գրատախտակի վրա</i></p> <p><i>Լուռ լսել դասը, կատարել նշումներ, հնչեցնել անհասկանալի</i></p>	<p>Հետևել կատարվող աշխատանքներին, տրամադրել անհրաժեշտության դեպքում առաջ մղող անհատական բանավոր, գրավոր հետադարձ կապ:</p> <p>Նոր թեմայի հաղորդում, բանավոր հետադարձ կապի տրամադրում,</p>	<p><i>3. Ինչպե՞ս կաելի է պատմություն սկսել:</i></p>	

12րուպէ	<i>հարցեր, աշխատանք դասագրքի հետ</i>	անհասկանալի հարցերի բացատրություն		
3րուպէ- ավարտ		Գնահատում և տնային աշխատանքի հանձնարարում		
Տնային աշխատանք	<i>Էջ 78 վարժ. 15 և 16</i>			

Урок 1 Тема: Обучение написанию сочинения «Щедрая осень»

Задачи урока:

1. Обогащение словарного запаса учащихся
2. Развитие образной речи, наблюдательности
3. Развитие орфографической зоркости

Подготовительная работа проводится предварительно, в неё входят:

1. знакомство с загадками об овощах
2. Апликация «Овощи» (выполняется на уроке труда каждым учеником)
3. чтение книг об овощах (на уроках внеклассного чтения)
4. словарные диктанты: овощи, огурец, огород, морковь, капуста, горох, картофель, помидор.

Ход урока:

Тема детям не сообщается. Урок начинается с загадки.

1. Поле сжато. Скошен луг.
Птицы тянутся на юг.
- Когда это бывает? Радует ли нас осень? Чем?
- Чем заняты люди осенью?
(разговор о щедрой, обильной осени)
2. Беседа по картине «Уборка овощей»

- Какое время года наступило?

- Что выросло на огороде?

- какие овощи вы знаете?

Мы составили устный рассказ, а сегодня будем учиться такой рассказ записывать. Каждый из вас может придумывать и сочинять свое. Этот вид работы называется «Сочинение»

3. Работа с загадками.

- О каких овощах мы будем писать, вы узнаете, отгадав загадки.

- Орехи в земле, листья на земле. (картофель)
- Красная девица росла в темнице, люди брали, косы срывали. (морковь)
- Растет на грядке зеленая ветка, а на ней красивые детки (помодоры)
- Толстовата, форсиста, сорочек надела триста, а нога одна. (капуста)
- Лежит меж грядок, зелен и гладок (огурец)

Игра «Узнай, что это»

- Называются признаки овощей, не называя их:

- Белокачанная, хрустящая...
- Длинные, зеленые...
- Оранжевая, длинная...
- Круглые, сочные, красные...

4. Физминутка (под песню «Веселый огород»)

5. Составление предложений (устно)

- По карточке составьте красивое предложение. (На столах лежат карточки. С одной стороны рисунок, а с другой стороны предложение с пропущенным словом и несколько вариантов ответов. Дети должны выбрать нужное слово, поставить его вместо точек, записать предложения)

Капуста	Расселась на грядке .... Капуста
	1. важная
	2. белокачанная
	3. хрустящая

Морковь	Налилась соком ... морковь
	1. красная

	2.спелая
	3.сладкая

Огурец	Созрели ... огурцы
	1.зеленые
	2.длинные
	3.вкусные

Помидоры	Краснеют на грядках .... Помидоры
	1.круглые
	2.сочные
	3.большие

6. выбор заголовка

Щедрая осень. Богатый урожай. – предлагает учитель

- как еще можно назвать сочинение? (запись вариантов, предложенных детьми, на доске)

7. Работа над сочинением

- как можно начать рассказ?

1. Пришло время убирать урожай

2. Что на огороде выросло? (овощи) (На доске составляем предложение: На огороде выросли овощи.)

3. какие овощи созрели на грядках? (составление и запись предложений с карточек об овощах)

4. какой урожай собрали? (щедрый, большой, богатый, обильный)

8. Написание сочинения (на контурах овощей)

9. Чтение сочинений под музыку «Веселый огород»

10. Итог Угощение ребят капустой и морковкой.

Сочинения

Богатый урожай.

Пришло время собирать урожай. На огороде выросли овощи. Расселась на грядке важная капуста. Созрели зеленые огурцы. Налилась соком сладкая морковь. Ребята собрали богатый урожай.

Катя Ж.

Щедрая осень.

Пришло время собирать урожай. На огороде выросли овощи. Созрели вкусные огурцы. Налилась соком сладкая морковь. Краснеют на грядках сочные помидоры. Ребята собрали большой урожай. Женя Ш.

Դասապլան-2

Ուսուցիչ՝ Ներսեսյան Ստելլա

Առարկա՝	Ռուսերեն	Ամսաթիվ	16.04.2022	Կիսամյակ	II	Դասարան	IV
Խմբի բացվածք՝	Աղջիկ: 2	Տղա: 1					
Թեմա՝	Творческое продолжение текста-повествования («Горе-охотник»)						
Օգտագործվող նյութեր՝	<i>Գրատախտակ, կավիճ, դասագիրք, տետրեր, բառարան, քարտեր</i>						
Դասի նպատակը՝	<ol style="list-style-type: none"> 1. Զարգացնել գրավոր խոսքի կարողությունը 2. Տեքստ-պատմությունը շարունակելու կարողության ձևավորում 3. Խոսքում հոմանիշներ օգտագործելու ունակության զարգացում 						
	Ուսուցանման արդյունքներ, որոնք կփաստեն, որ ուսուցումը տեղի ունեցավ						
Վերջնարդյունքները	<p>Աշակերտները կկարողանան.</p> <p>Ճիշտ շարադրել գրավոր խոսքը</p> <p>Պատասխանել տրվող հարցերին</p> <p>Ինքնուրույն կազմել տեքստի պլան</p>						
Գործողություններ (Ժամ/տևողություն)	Ուսումնական գործունեություն	Ուսումնական գործունեություն		Հարցադրումներ		Կիրառվող մեթոդ (ներ)	
	<i>Աշակերտներ</i>	<i>Ուսուցիչ</i>					
5րդ պե-սկիզբ	Բացել դասագրքերը, պատրաստվել նոր դասին: Ներկայացնել տնային աշխատանքները	Ուղջունել դասարանին, ն/բ: Ստուգել տնային աշխատանքները, բացատրել					

<p>10րոպե- ընթացք</p>	<p>Բոլոր աշակերտների մասնակցությամբ քննարկվեց նախորդ դասի շարադրության ուղղագրական սխալները, որոնք գրվեցին գրատախտակին, հնչեցվեցին հետաքրքրող հարցերը, ստեղծվեց հավելյալ գիտելիք</p>	<p>անհասկանալի մասերը</p> <p>Նախորդ դասաժամին գրված շարադրության քննարկում, ուղղագրական սխալների քննարկում և բացատրում, բանավոր առաջ մղող հետադարձ կապի տրամադրում</p>	<p>1. Ինչ սովորեցինք նախորդ դասից</p> <p>2. Վերհիշել նախորդ դասին սովորած նոր բառերը</p>	<p><i>Հարցադրումներ ընթացք</i></p>
<p>15 րոպե</p>	<p>Կազմել տեքստի պլան, ըստ կազմած պլանի ավարտել ներկայացված տեքստը:</p>	<p>Հանձնարարել տեքստի ստեղծագործական շարունակություն</p>	<p>3. Ինչպե՞ս կազմել տեքստի պլան:</p> <p>4. Ինչպիսի՞ վերջաբան կարելի է տալ անավարտ տեքստին:</p>	
<p>12րոպե</p>	<p>Պատասխանել հարցերին, տալ փոխադարձ հարցեր, հնչեցնել կարծիքներ,</p>	<p>Նոր թեմայի հաղորդում աշակերտների մասնակցությամբ</p>		

Յրոպէ- ավարտ	Կատարել նշումներ տեսութեամբ	Գնահատում և տնային աշխատանքի հանձնարարում		
Տնային աշխատանք	Էջ 79, վ.13 և14			

Урок 2 Тема: Творческое продолжение текста-повествования («Горе-охотник»)

Задачи:

1. Первоначальное ознакомление с элементами композиции текста-повествования
2. Формирование умения продолжить текст-повествование с учетом его композиции
3. Развитие умения использовать в речи синонимы

Текст необычного изложения

Горе-охотник.

Этой осенью в саду было много орехов. Сюда повадились две белочки. Однажды в орешнике белки столкнулись с непонятым зверем. Это был кот. Он замыкал, зашипел. Вот-вот бросится на них. Белочки растерялись. Но потом...

Белки (что сделали?) _____
Кот (что сделал?) _____
Белки (какие?) _____
(как они все делали?) _____

Примерный вариант выполнения задания по подбору слов:

Белки (что сделали?) <u>побежали, выскочили, метнулись</u>
Кот (что сделал?) <u>заметался, рванулся, прыгнул, бросился, кинулся</u>
Белки (какие?) <u>шустрые, проворные, ловкие</u>

1. Белки повадились за орехами.
2. Встреча скотом.
3. Белочки спаслись.
4. Кот остался ни с чем.

Пример готового изложения.

Этой осенью в саду было много орехов. Сюда повадились две белочки.

Однажды в орешнике белки столкнулись с непонятым зверем. Это был кот. Он замыкал, зашипел. Вот-вот бросится на них. Белочки растерялись.

Но потом шустрые белочки решили обхитрить кота. Они разбежались в разные стороны, а кот рванулся туда, сюда...

Зверь остался ни с чем.

Антон М.